

AgataNowak, Weronika Pacholik

GOSLAR

Goslar to zabytkowe miasto w Dolnej Saksonii w Niemczech, położone na północno-zachodnich stokach gór **Harzu** nad rzekami Gose i Oker. Goslar jest miastem bogatym w historię kulturową, polityczną i przemysłową. Osadnictwo na tym terenie należy wiązać z górnictwem w Rammelsbergu, które, według jednego z mnichów opactwa w Corvey było tu od co najmniej 968r. Dalsze dokumenty potwierdzające lokalizację miasta Goslar pochodzą z 1005 roku, kiedy to Henryk II podarował klasztorowi Adalberta z Akwizgranu dziesięcinę z dochodów miasta Goslar. Miejscowość dzieliła się na dwie części przedzielone rzeką Gose – górnictwem w okolicach Rammelsbergu i mieszkalną. Rzeka w XI wieku została zasypiana.

Historia

Na początku swojego istnienia Goslar pełnił funkcję osady górniczej, Jak podają pisma kronikarzy saksońskich z 1150 roku osada kupiecka na tym terenie była założona już w roku 922 przez Henryka I. W XI w. cesarz Henryk II wybudował w mieście palatium, które zostało rozbudowane za panowania Henryka III Salickiego stając się przy tym najważniejszą siedzibą członków dynastii salickiej. Goslar stał się ważnym ośrodkiem władzy Świętego Cesarstwa Rzymskiego. Cesarz Henryk IV nadał Goslarowi status miasta bezpośrednio zależnego od Rzeszy i cesarza. Na przełomie XI i XII w. miasto zostało otoczone murami obronnymi. Po wizycie królewskiej Wilhelma z Holandii w 1253r. Goslar stało się członkiem Hanzy i wolnym miastem Rzeszy.

Bazą szybkiego rozwoju gospodarczego był przemysł wydobywczy i hutniczy oraz handel metalami: srebrem, ołowiem i cynkiem. Tego samego roku Fryderyk II przekazał kopalnię Rammelsberg księstwu Brunszwik-Lüneburg. W XIV w. wydobywanie w Rammelsbergu podupadło z powodu problemów technicznych – wody gruntowe zalewały kopanie. Wiek XVI to okres rozkwitu Goslaru wtedy działa tu największa ilość kopalń i hut, rozbudowano mury obronne, powstało wiele nowych budowli i wybudowano liczne domy gildii kupieckich. Okres rozkwitu miasta nie trwał długo. W 2 ćwierci XVI wieku rozpoczął się wieloletni konflikt pomiędzy miastem a księstwem Brunszwik-Wolfenbüttel, spotęgowany w okresie reformacji przejściem Goslaru na protestantyzm. W 1527 wzburzeni obywatele Goslaru zniszczyli leżące poza granicami miasta kościoły katolickie. W 1552 na mocy umowy z Riechenbergami, właścicielami Rammelsberga stali się ponownie książęta brunszwiccy. Wskutek absolutnych rządów książąt oraz rozwoju handlu dalekomorskiego Goslar utracił dotychczasową pozycję gospodarczą. Podczas wojny trzydziestoletniej Goslar został splądrowany i zniszczony przez Szwedów, co przyczyniło się do upadku gospodarczego miasta. Dopiero w połowie XIX wieku gospodarka Goslaru zaczęła się ponownie rozwijać. Podczas II wojny światowej pełnił ważne funkcje garnizonowe. W 1988r. kopalnia została Rammelsberg została zamknięta i przekształcona w muzeum. W 1922r. kopalnia rudy Rammelsberg i Stare Miasto w Goslar zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO.

URBANISTYKA

Najstarszą część miasta tworzy owalny układ widoczny dziś w ulicach Mauerstrasse i Glockengiesserstrasse. Przy północnej granicy Śródmieścia, ulicą Bismarckstrasse przebiega węzeł kolejowy zamykający historyczny przebieg miasta. Główny trakt handlowy wyznaczała, do dziś widoczna ulica Breite Strasse wiodąca z zachodnio-południowej strony, przez rynek na północno-wschodnią stronę. Pozostały teren śródmieścia okala droga krajowa nr 82. Główną część miasta stanowi czworoboczny rynek, przy którym znajduje się kościół św. Kosmy i Damiana. Do dziś pod kątem prostym od rynku odchodzą historyczne ulice: wschodnia-Kornstrasse, południowa- Worthstrasse, zachodnia - Marktkirchhof oraz północna Fischemakerstrasse. W panoramie Śródmieścia Goslaru dominują kościoły oraz Szeroka Brama. Od strony północnej widok na miasto współtworzą budynki przemysłowe i bloki mieszkalne, a od strony południowej dominują lasy i domy jednorodzinne. Główna droga krajowa nr 6 przebiega przez środek miasta.

palatium cesarskie (niem. *Königspfalz*)

Położone jest w południowej stronie Goslaru u podnóża Rammelsbergu, na wzniesieniu Liebfrauenberg. Założenie obejmowało dom cesarski, kolegiatę św. Szymona i Judy, kaplicę pałacową św. Ulricha i Kościół Matki Bożej. Zostało założone przez Henryka II na pocz. XI w., a w latach 1045-1050 Henryk III je rozbudował i uczynił z niego najważniejszą siedzibę władców z dynastii salickiej. W XIII wieku palatium zaczęło podupadać. W 1289 roku strawił je pożar niszcząc zabudowania. Dom cesarski mieścił w sobie pomieszczenia sądu miejskiego i Saksonii, lub wykorzystywano go jako magazyn. Tak też było w XVIw. Również Kaplica św. Ulryka przestała pełnić swoją funkcję i posłużyła za więzienie. Obecnie zarówno kaplica jak i kościół NMP nie istnieją.

budynek gildii kupieckiej –*Kaiserworth*

Został zbudowany na fundamentach gildii z 1274r. Obecny budynek pochodzi z 1484r. Znajduje się na rynku. Budynek był świadectwem bogactwa właścicieli miasta o czym informują nas rzeźby na elewacji i w konstrukcji dachu. Od 1831 to hotel.

Ratusz

Wschodnie skrzydło z arkadami otwartymi do rynku powstało w połowie XVw. W ciągu kolejnych 400 lat był rozbudowywany i powiększany. Dzisiaj odbieramy go przez pryzmat XVI wiecznych dodatków, okresu dobrobytu w Goslarze.

dom właściciela kopalń i hut Johanneses Tillinga (*Brusttuch*)

Pochodzi z 1521r. Najlepiej pokazuje kunszt ówczesnych snycerzy. Znakomicie widać to na rzeźbionych belkach elewacji. Dziś jest to hotel.

Brama Szeroka

Zaznaczająca się w panoramie miasta. Średniowieczna fortyfikacja świadczyła o zdolności do obronności miasta. Ta brama, która przetrwała została rozbudowana w XVI wieku.

młyn do mielenia kory dębowej - *Lohmühle*

Powstał w XVIw. i służył także do opalania skóry.

W mieście sporo jest także budynków szachulcowych

OBIEKTY SAKRALNE

Kolegiata św. Szymona i Judy, „Katedra” - Stiftskirche St. Simon und Judas

Powstała pomiędzy 1040 a 1050 rokiem. W 1051 została konsekrowana przez arcybiskupa Hermanna z Kolonii. Kolegiata św. Szymona i Judy znana jest jako katedra, prawdopodobnie ze względu na swoją wysoką rangę. W tym czasie był to najważniejszy kościół na wschód od Renu. Kolegiata usytuowana była w centrum Goslaru jako część założenia pałacu cesarskiego i królewskiego, blisko Auli Regii, kościoła Matki Bożej, Kaplicy św. Ulricha i budynków kurii. W bezpośrednim sąsiedztwie kolegiaty znajdował się również klasztor kanoników benedyktyńskich, refektarz czy spichlerz. Kolegiata została zbudowana w standardowej konstrukcji w kształcie trójnawowej bazyliki. Początkowo posiadała płaski dach i system podpór filarowo kolumnowy. Ściany wykonane były z bloków wapiennych. Kolegiata posiadała również westwerk z dwoma niskimi, ośmiokątnymi wieżami, trzy wschodnie absydy i kryptę pod prezbiterium. Nad skrzyżowaniem naw była kolejna wieża. Jej konstrukcja przekładała się na wygląd kolejnych kościołów w średniowieczu. W XII wieku jej płaski strop został zastąpiony sklepieniem, a w XIII powstał portyk kolegiaty (ten, który jako jedyny ocalał) i poprzedzał główne wejście do świątyni. W gotyku rozbudowano go w stronę północy, dodano czwartą nawę i zmieniono prezbiterium. Do wyposażenia kolegiaty należał ołtarz i tron cesarski z XI wieku, które zachowały się do dzisiaj. Dzień święcenia kościoła przypadł na urodziny cesarza Henryka III, który często przebywał w Goslarze. On właśnie zarządził budowę kolegiaty. Kilka lat później założył **kościół św. Piotra**, który nie przetrwał do dziś. W 1819 kolegiata popadła w ruinę ze względu na brak funduszy na jego naprawę, sprzedano go więc i użyto jako materiału pod inne budowy. Do dziś przetrwał jedynie portyk północnego portalu.

Kościół św. Jakuba – Jakobikirche

To najstarszy, nadal użytkowany kościół w Goslarze. Pierwsza wzmianka o nim pochodzi z 1073r. W XVIw. przeszedł wiele przemian w strukturze religijnej ze względu na reformację. W XIXw. z powrotem był katolickim kościołem i otrzymał cenne wyposażenie z klasztoru Riechenberg. Wyposażenie takie jak ołtarz i ławki są barokowe.

Kościół Nowego Dzieła –Neuwerkkirche

To klasztor Cystersów z XIIw. Jak wszystkie pierwotne parafialne kościoły w Goslarze Neuwerkkirche to trójnawowa bazylika na planie krzyża z dwoma zachodnimi wieżami. Jego elementy architektoniczne pozostały w niezmienionej formie.

Kościół św. Piotra i Pawła - Klosterkirche St. Peter und Paul /Frankenberger Kirche

Został zbudowany w XIIw. jako trójnawowa bazylika na planie krzyża. Pierwsze wzmianki o nim pochodzą z 1108r. Położony jest w najwyższym punkcie Starego Miasta. Jego wieże stanowiły część murów. W 1234 był użytkowany również przez zakonnice sąsiedniego klasztoru św. Marii Magdaleny. W ok. 1240r. sklepieno dach. W XIV i XVw. rozbudowano chór i południowy transept. W 1783 dodano barokowy dach wieży. Był kościołem parafialnym dla górników mieszkających przy kopalni w Dzielnicy Frankenberg. Przypominają o tym napisy na dzwonie i odbywający się tam festiwal górniczego dziękczynienia w niedzielę przed Środą Popielcową.

Kryptyriechenberg

W 1117 założono w tym miejscu klasztor benedyktynów. Przetrwiała krypta znajduje się pod ruinami romańskiej, trójnawowej bazyliki, którą w XIXw. wykorzystano ją jako materiał budowlany.

Kościół św. Kosmy i Damiana -Marktkirche St. Cosmas und Damian

Ewangelicko-luterański Kościół św. Kosmy i Damiana znajduje się w centrum rynku Starego Miasta. Pierwsza wzmianka o nim pochodzi w 1151r. To trójnawowa bazylika z dwoma wysokimi wieżami po str. zachodniej. W XIV i XVw. powiększono w nim chór i dodano nawy z obu stron. W XVIw. wieża pn. zmieniła formę. Kościół posiada min. dziewięć witraży z XIIIw., i barokowy ołtarz z XVIIw.

Klauskapelle

To niewielki kościół romański z XIIw. Został jednak włączony do fortyfikacji miejskich i służy jako brama. Od 1537 do 1988 zastępowała górnikom dawny kościół we wsi Bergdorp. Dziś służy parafialnemu zgromadzeniu w Frankenbergu. Wyposażony jest w gotycką, drewnianą ambonę, malowidła ścienne, drewniany strop i łuk triumfalny z grupą ukrzyżowania z XIVw.

Kościół św. Szczepana –Stephanikirche

W XII była to bazylika na planie krzyża, jednak w XVIIIw. na skutek pożaru uległa niszczeniu. Dzisiejszy kościół to trójnawowa hala z 1734r.